

OPUS

KLASİK MÜZİK DERGİSİ

SADECE
OPUS'TA

İDİL BİRET İLE
SCHUMANN
KAYITLARI ÜZERİNE

Türk Balesi'nin Dört Genç Priması

ASLI ÇİLEK, BURCU OLGUNER, DENİZ ZİREK, SANEM ERGÜLER

BEETHOVEN'İN "TÜRK TATOOLARI"

İDEOLOJİK SAVUNU VE ELEŞTİRİ MALZEMESİ OLARAK
"TÜRK BEŞLERİ" EFSANESİ

BARİTON MESUT İKTU'DAN
II. DÜNYA SAVAŞI RUS ŞARKILARI

BÜLENT BEZDÜZ YİTİRDİĞİMİZ WALTER STRAUSS'U YAZDI

KİTAP • CD/DVD ELEŞTİRİLERİ

OPUS ÖZEL

AYIN BESTECİLERİ:
FALLA, TURINA, RODRIGO

9 771309 941813

ARALIK 2012 - OCAK 2013 Sayı 8

Fiyatı: 7 TL

www.opusklasikmuzik.com

(Aydın 15'inde çıkar)

Beethoven'in Türk Tattoo'ları

"ZAPFENSTREICHE FÜR TURKISCHE MUSIK"

ÖMER EĞECİOĞLU

Ludwig van Beethoven 1823 yılında Leipzig'deki Peters müzik yayınevinin sahibi Carl Friedrich Peters'e yazdığı bir mektupta üç Türk Tattoo'sundan söz ediyor. Kullandığı sözcükler Zapfenstreiche - Türkische Musik. Zapfenstreiche kelimesi İngilizce'de Tattoo'ya karşılık geliyor. Takdir edersiniz ki "Türk müziği" olarak nitelenen ve Beethoven'in Peters'e gönderdiği bu Tattoo'ların ne olabileceğini anlamakta önce oldukça güçlük çektim. İngilizce bir kelime olan Tattoo'nun Türkçe'de dövme anlamında geldiğini, hatta son yıllarda "tatu" olarak bile kullanıldığını elbette ki biliyorum. Ama Tattoo kelimesinin bir müzik çeşidini ifade ettiğini Beethoven'in

bu mektubu vesilesiyle öğrendim. Yazının başlığındaki kelime oyunu ile kastettiğim Tattoo'lar elbette ki Beethoven'in kollarındaki hilâl ve yıldız, karanfil, tuğra dövme-leri falan değil, o zamanlar "Türk müziği" olarak bilinen ve sanatçının askeri bando için bestelemiş olduğu ve basılmaları için Leipzig'e gönderdiği üç marş.

Tattoo/ Zapfenstreich

"Tattoo" esasen askerlerin koğuş borusu, daha doğrusu askerlerin toplanıp koğuşa dönmeleri için ikaz eden ilk boru ile son boru arasında kullanılan müziğin tamamı anlamına geliyor. Almanya'da ve Avusturya'da Tattoo birahanelerde askerlere içki servisinin sona ermesi ve askerlerin

LUDWIG VAN BEETHOVEN (1770 –1827)

kışlaya ve koğuşlarına dönmesi için bir ikaz mahiyetindeydi. Daha sonraları bu terim askeri bandoların gösterileri ve resmi geçit törenleri için bestelenen müzik için kullanılmaya başlandı. Almanca'da "Tattoo" nun karşılığı "Zapfenstreich". Bu kelime zamanla ilk koğuş borusundan sonra sadece trompet ve davulların değil de bütün alay

1830 yılları Viyana'sında bir Avusturya askeri bandosu. Litograf: Michael Trepsensky.

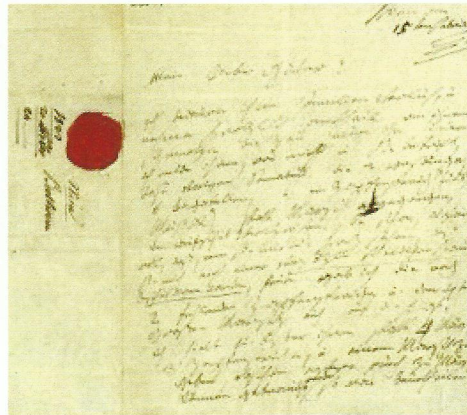
bandosunun birlikte seslendirdiği kısa ve canlı bir marş anlamını kazanmış. Ayrıca Zapfenstreich'in Almanya ve Avusturya'da bir de Büyük Tattoo (Großer Zapfenstreich) olarak bilinen ve yüzlerce askerin yer aldığı, ulusal bayramlarda, resmi törenlerde, devlet adamlarının karşılanmalarında kullanılan daha şatafatlı bir şekli var. Müzikal Tattoo'nun kelime olarak kökeni de ilginç. Kaynaklara göre Tattoo İngilizce fiçilerin tıplarının yerine yerleştirilip kapanması anlamını taşıyan "tap-too" kelime ikilisinden geliyor. Yani bu kelime bira satışlarının sonunun geldiğini gösteriyor. Buna adeta akrabaymışçasına Almanca Zapfenstreiche, fiçinin tıpası (Zapfen) yerine yerleştirildikten sonra üzerine tebeşirle çizilen çizgiyi (Streich) ifade ediyor. Bu çizgi bira servisi bittikten sonra tıparlarla oynanmasını önlemek üzere bir kontrol bandı olarak iş görüyor.

Beethoven'in marşları

Beethoven'in eserleri arasında bando müziği olarak yazdığı toplam beş adet marş var. Bu marşlardan üçü besteci tarafından Zapfenstreiche, yani Tattoo olarak nitelendirilmiş: Fa majör (WoO 18), Fa majör (WoO 19) ve Do majör (WoO 20) marşlar. Bunlara ek olarak yayınlanmış olan Re majör (WoO 24) ve Si-bemol majör (WoO 29) iki marş daha var. Bu beş eser için kullanılan WoO kısaltması, Almanca "Werke ohne Opuszahl" (Opus numarası olmayan beste) anlamını taşıyor. Zapfenstreiche olarak nitelenmeyen son iki marştan Re majörün (WoO 24) elyazması orijinaline Beethoven 3 Haziran 1816

tarihini düşmüş. Sanatçının ilk biyografistlerinden Anton Felix Schindler'in elinde olan belgeler arasındaki bir mektuba göre Franz Xaver Embel adında Kıdemli bir Topçu Yüzbaşısı besteciden "Türk müziği" karakterinde bir marş yazmasını istemiş. Schindler'e göre WoO 24 marşın bestelenme nedeni bu mektup oluyor.

Küçük bir marş olan Si bemol (WoO 29) ise 2 klarinet, 2 korno ve 2 fagot için 1807 yılında bestelenmiş. Bu eserin Prens Esterhazy'nin bir ziyaretinde karşılama müziği niteliğinde çalınmak üzere "grenadier müziği" olarak yazıldığı düşünülüyor. **Tattoo'larla ilgili mektuplar** 13 Eylül 1822 tarihinde Leipzig'deki Peters yayınevinin sahibi Carl Friedrich Peters'e yazdığı mektupta Beethoven elindeki üç Tattoo için (WoO 18, 19, 20) "bu marşlar için yeni Trio'lar da yazdım" diyerek bunları diğer bestelerle beraber satmak istediğini söylüyordu. Ama Peters bu eserleri basmayı reddetti.

Beethoven'in 15 Şubat 1823 tarihinde Carl Friedrich Peters'a yazdığı ve kendisine gönderdiği Tattoo'lardan (Türk müziği) bahsettiği mektubun orijinalinden bir alıntı: (Almanca: "...vorigen Sonnabend die 3 Gesänge, 6 Bagatellen, u. ein Zapfenstreich (türkische Musick) statt Marsch abgegangen... heute gab ich die noch 2 fehlenden Zapfenstreiche u. den 4ten großen Marsch auch auf die Post" - Kaynak: Beethoven-Haus Bonn)

Tattoo'ların ne zaman tamamlandığı konusunda müzik tarihçileri ikiye ayrılıyor. Bazılarına göre Beethoven bu üç marşın bütün bölümlerini 1809-10 yıllarında yazıp bitirdi. Diğerlerine göre ise marşların Trio'ları ve hatta WoO 20'nin kendisi 1822 yılında bestelendi.

1823 yılında Peters'e tekrar yazan Beethoven WoO 18, 19, 20 marşları "Türk müziği - Zapfenstreiche" olarak adlandırmayı tercih ettiğini söylüyordu. Beethoven Peters'e üç şarkı ("Opferlied," "Bundeslied," ve "Der Kuss") buna ek olarak 6 Bagatel (Op. 119), 3 Tattoo (Türk müziği) (WoO 18, 19, 20) ve bir de WoO 24 marş gönderdiğini yazarak şöyle diyor: "geçen Cumartesi sana 3 şarkı, 6 Bagatel, ve marş yerine bir Tattoo [WoO 20] (ein Zapfenstreich (Türkische Musik)) göndermişim..."

Bugün ise diğer iki Tattoo'yu [WoO 18, WoO 19] ve bir de büyük marş [WoO 24] gönderiyorum." 20 Martta yazdığı mektupta ise "diğer 3 marş bugün gönderiyorum, geçen hafta postaya verilmediler... Ekteki büyük marş No. 4, birkaç nefesli saz bandosu ile beraber çalınabilir. Sana gönderdiğim Türk müziğine gelince, şu şekilde numaralanması uygun olacak: Fa majör Tattoo marşı No. 1, sana daha önce yollamış olduğum Do majör Tattoo ise No. 2 olacak." Bu mektubun orijinali Beethoven-Haus Bonn'da bulunmaktadır. Beethoven'ın 15 Şubat 1823 tarihinde Carl Friedrich Peters'a yazdığı ve kendisine gönderdiği Tattoo'lardan (Türk müziği) bahsettiği mektubun orijinalinden bir alıntı: (Almanca: "...vorigen Sonnabend die 3 Gesänge, 6 Bagatellen, u. ein Zapfenstreich (türkische Musick) statt Marsch abgegangen... heute gab ich die noch 2 fehlenden Zapfenstreiche u. den 4ten großen Marsch auch auf die Post" - Kaynak: Beethoven-Haus Bonn).

Anlaşıldığına göre Beethoven'in Leipzig'e gönderdiği notaların bazıları Peters'in eline zamanında geçmemiş. Eline geçenlerin bir kısmından memnun kalmayan Peters'in marşları basmayarak sanatçıya geri gönderdiği biliniyor. Peters cevap mektubunda "Zapfenstreiche Viyana'da revaçta olabilir ama bunlar benim işime yaramaz" diyor. Yani WoO 18-20'nin Peters tarafından 1823'te yayınlanmamasının nedeni yayınevinin bu eserleri düşük kaliteli ve demode bulmasıdır. **Beethoven'in üç Tattoo'su** Fa majör Marş (WoO 18)

Beethoven'in 1809'da bestelediği bu Tattoo'yu sanatçı kendisinden piyano dersleri almış olan arkadaşı ve değerli hamisi Avusturya Arşidükü Rudolf'un (Arşidük Üçlüsü, Hammerklavier sonatı, İmparator konçertosu ve Missa Solemnis, Beethoven'in Rudolf'a ithafen bestelediği ünlü eserleri arasındadır) ağabeyi Arşidük

Anton Victor'a ithaf etti. Bu marşın kraliyet ailesinin şatosunun olduğu Viyana yakınındaki Laxenburg'daki eğlencelerde karusel marşı olarak çalındığı biliniyor. Eser daha sonra Marsch des York'schen Korps adı altında, büyük bir ihtimalle Prusyalı feld-mareşal Kont Yorck von Wartenburg'un emri altındaki askerler tarafından çokça kullanılmış.

Beethoven'in yaşamı üzerine iki ciltlik klasik çalışmayı yapan Alexander

Wheelock Thayer'e göre eser "March No. I for Military Band in F" olarak Berlin'de Tobias Schlesinger tarafından 1819 yılında yayınlandı. Diğer kaynaklara göre ise ilk basımı ancak 1888 yılında gerçekleşti.

Fa majör Marş (WoO 19)

Bu Tattoo da WoO 18 gibi Arşidük Anton'a ithaf edilmişti. Yazıldığı yer Baden, tarihi ise 25 August 1810. Eser WoO 18 marşın yeniden düzenlenmiş şekli ile beraber 25 Ağustos 1820 tarihinde Laxenburg'da Empress Maria Ludovica'nın doğum günü münasebeti ile düzenlenen şenliklerde seslendirildi. Bir kaynağa göre

bu eserin 1810 yılında yayınlanan bir piyano uyarlaması bulunuyor. Tattoo'nun ilk basımı Breitkopf & Härtel tarafından 1888 yılında yapıldı. Bu yayınevi WoO19 ve WoO18 marşların ikisini bir arada "Zwei Märsche für Militärmusik" başlığı altında yayınladı. Trio'suz olarak çıkan bu şekildedir sonra Beethoven'in bu marş için beste-

lemiş olduğu Fa minör Trio bölümü İsviçreli müzikolog Willy Hess'in Beethoven'in basılı Bütün Eserlerinde yer almayan çalışmalarını katalogladığı kitapta, ve ancak 1959 yılında yayınlanmıştır. WoO19 Tattoo'nun el yazması orijinali Viyana'da Central Archives of the Teutonic Order tarafından muhafaza edilmektedir.

Do majör Marş (WoO 20)

1810 yılında bestelenen bu Tattoo'nun orijinal başlığı "Zapfenstreich No. 2" olarak verilmiştir. Beethoven'in bu eser için yazdığı Trio Fa

majör tonalitesindedir. Marşın tamamının Breitkopf & Härtel tarafından ilk yayınlanma tarihi 1888 yılıdır.

Beethoven'in satılan eşyaları arasında iki Tattoo

Beethoven'in ölümünün ardından müzik meraklılarına satılan kişisel eşyalarının ve nota koleksiyonunun bir dökümünü Allgemeine Musikalische Zeitung 1828 Ocak ayı sayısında veriyor. Bu habere göre yayınevi sahibi Tobias Haslinger, Beethoven'in eserlerinden ve şahsi eşyalarının bir bölümünü açık arttırmada satın alan koleksiyoncular arasında yer alıyor. Satın aldıkları

arasında Beethoven'in evinde bulunan iki keman, sanatçının büyük hayranlık duyduğu Handel'in eserlerinden oluşan 40 ciltlik nota koleksiyonu, Beethoven'in öğrencilik yıllarından kalan notları olduğu gibi nota olarak da bir piyano üçlüsü, dört el için kısa bir parça, birkaç şarkı, ve bunlara ek olarak "Zapfenstreiche für Türkische Musik" başlıklı bir folyo var. Bu folyonun içindekiler Beethoven'in WoO 18 ve WoO 19 iki Tattoo'su. Yani Beethoven'in ölümünden sonra WoO 18 ve WoO 19 Tattoo'ların orijinallerinin ilk sahibi Tobias Haslinger olmuş.

Beethoven'in Türk Tattoo'larının öyküsü kısaca böyle. Diğer büyük klasik müzik bestecilerinin Beethoven gibi Tattoo'ları olup olmadığı hakkında ise elimde şu anda bir bilgi yok.

Kaynakça

Drei Briefe Beethoven's, Allgemeine Musikalische Zeitung, Leipzig, 14 Ocak 1874, sayı 2, s. 17-18.

Wien. Musikalisches Tagebuch vom Monat November, Allgemeine Musikalische Zeitung, Leipzig, 2 Ocak 1828, sayı 2, s. 29-30.

Bruce Gleason, "A Guide to Teaching Beethoven's Marches," Music Educators Journal, Cilt 82, sayı 4, 1996, s. 17-19, 50.

Alfred Christlieb Kalischer, Beethoven's Letters: A Critical Edition with Explanatory Notes, New York, E.P. Dutton & Co., 1909, Cilt 2, s. 226, 236.

Alexander Wheelock Thayer, Life of Beethoven, (Elliot Forbes tarafından düzeltilip genişletilmiş şekliyle), Cilt I ve II, Princeton University Press, New Jersey, 1964, s. 502, 659, 745.

Beethoven'in WoO 18 ve WoO 19 Tattoo'ları ithaf ettiği Avusturya Arşidükü Anton Viktor [1779-1835]. Litograf Josef Kriehuber, 1834.

284

Zwei Märsche für Militärmusik
verfasst von Carloman
an den glorreichen Namenstagen Ihrer kais. kön. Majestät
Maria Ludovika
in dem kais. kön. Schlossgarten zu Laxenburg

Beethoven's March. Serie 25. Nr. 187.

L. VAN BEETHOVEN.

Nr. 1. Allegro. Cemb. 1808.

Ficcolo in F.
Flauti in F.
Clarinetti in F.
Clarinetti in C.
Corni in F.
Trombe in F.
Tamburo piccolo.
Tamburo grande.
Fagotti.
Contrafagotti.

"Tattoo"lar WoO 18, WoO 19. Ludwig van Beethoven's Werke, Serie 25: Supplement, Nr. 287, Leipzig, Breitkopf & Härtel, 1888. Askeri bando için. Çalgılar: Fa pikolo, 2 Fa flüt, Fa klarnet, 2 Do klarnet, 2 fagot, kontrafagot, 2 Fa korno, 2 Fa trompet, trampet, bas davul.

285

MARŞ
(Zapfenstreich)
für Militärmusik komponiert von
L. VAN BEETHOVEN.

Beethoven's March. Serie 25. Nr. 188.

Vivace assai. Cemb. 1808.

Flauto piccolo.
Oboi.
Clarinetti in C.
Corni in C.
Trombe in C.
Tamburo grande.
Tamburo militare.
Triangolo.
Cimbali.
Fagotti.
Contrafagotti.

"Tattoo" WoO 20. Ludwig van Beethoven's Werke, Serie 25: Supplement, Nr. 288, Leipzig, Breitkopf & Härtel, 1888. Askeri bando için. Çalgılar: Pikolo, 2 obua, 2 Do klarnet, 2 fagot, kontrafagot, 2 Do korno, 2 Do trompet, trampet, bas davul, ügen, zil.